

1.2 Main trends of entrepreneurship development in Ukraine

Підприємництво – це форма діяльності у сфері виробництва, і навіть обмін товарів та послуг з метою отримання прибутку. Поняття "підприємництво" вперше ввів в обіг англійський вчений Р. Кантильон. Він розглядав це поняття як особливу економічну функцію, де важливою рисою є ризик. А. Сміт розглядав підприємницьку діяльність, насамперед, як діяльність із власним інтересом підприємця, де у процесі реалізації підприємці сприятимуть задоволенню певних потреб населення. [16]

Підприємницькою діяльністю є самостійна діяльність осіб або будь-яких підприємств, які працюють з метою отримання прибутку або особистого доходу, де все здійснюється на власний ризик, а також майнову відповідальність.

Підприємництво допускається у галузях господарської діяльності, яка не забороняється законом, тобто, це може бути у промисловості, у діяльності сільського господарювання, у певному виді торгівлі, області угоди з цінними паперами або банківської, юридичної та видавничої діяльності та ін.

Основними галузями діяльності підприємств є виробництво товарів чи послуг, торгівля, а також фінансове чи комерційне посередництво. Отже, підприємництвом є організація позитивної виробничої діяльності, спрямована на створення будь-яких товарів і надання певних видів послуг. [17]

Нормативно-правове забезпечення діяльності представляє сукупність нормативно-правових актів найвищих гілок влади у державі, Міністерства фінансів України, інших міністерств та відомств, а також кожного підприємства. В сучасних підприємствах система бухгалтерського обліку за доходами і витратами не може існувати без належного нормативно-правового забезпечення. Це забезпечення формувалося на протязі останніх десятиріч і перебуває в процесі постійних змін. Чинниками, які стимулюють зміни є економічні, політичні, соціальні та інші.

Основу підприємницької діяльності становить певна форма чи вид власності (рисунк.1.1).

Види підприємницької діяльності:	Приватне підприємство
	Акціонерне підприємство
	Державне підприємство
	Кооперативне підприємство

Рисунок 1.1 Види підприємницької діяльності.[18]

Відповідно до Закону України «Про підприємництво» виділяють різновиди підприємницької діяльності. Це:

1. Вільна підприємницька діяльність, коли підприємець має право провадити самостійно будь-яку діяльність без будь-яких обмежень, що не суперечить чинному законодавству;

2. Ліцензійна підприємницька діяльність здійснюється лише за спеціальним дозволом, тобто. ліцензії. Ліцензія – це документ, який видає Кабінет Міністрів України або уповноважений ним орган виконавчої влади, де власник ліцензії має право займатися підприємницькою діяльністю. Обмеженням (ліцензуванням) діяльності підприємця стосуються види підприємницької діяльності, які природно позначаються на здоров'ї людини, навколишньому природному середовищі та безпеці держави. Підприємницька діяльність здійснюється при умові отримання відповідної ліцензії та дотриманні умов та правил виконання даного виду діяльності (ліцензійних умов). Відповідний перелік цих видів діяльності, що підлягає ліцензуванню, наведено у Законі України «Про підприємництво». Ліцензія або відмова мають надаватись у термін 30 днів після подання заявки.

3. Державна підприємницька діяльність дозволяється тільки для державних підприємств. В їх функції входять тільки визначені види товарів (зброя, наркотики, грошові знаки, вибухівки, цінні папери, горілка та ін.). [19].

Суб'єктом підприємницької діяльності (рисунок 1.2) є суб'єкт цивільного права, який на свій власний ризик здійснює самостійну діяльність, спрямовану на отримання прибутку від користування майном, виконання будь-яких робіт чи надання послуг тощо.

Суб'єктами підприємницької діяльності виступають:	<i>фізичні особи</i> , тобто громадяни України та інших держав, не обмежені законом у правоздатності
	<i>юридичні особи</i> усіх форм власності

Рисунок 1.2 Суб'єкти підприємницької діяльності.

У відповідно до Закону України «Про підприємництво» в нашій країні забороняється займатися підприємницькою діяльністю такій групі осіб: військовослужбовці, особи органів прокуратури, державної безпеки, а також органів державної влади та ін. Крім цього забороняється також займатися даною діяльністю категоріям громадян, які мають непогашену судимість за хабарництво, крадіжки та інші кримінальні злочини. Фінансова діяльність підприємств на сьогоднішній день знаходиться в центрі уваги контролюючих органів. В першу чергу це стосується питань організації бухгалтерського обліку. [20].

Сутність підприємницької діяльності можна розглянути за його основними функціями (таблиця 1).

Таблиця 1.
Функції підприємства.

Функції підприємства	
Ресурсна	- це мобілізація капіталу (фінансів), трудових, матеріальних, інформаційних та інтелектуальних ресурсів;
Організаційне	- це поєднання прогресивних способів організації виробництва із новою структурою управління та контролю господарської діяльності підприємств та фірм;
Інноваційна	- це підтримка матеріалізації нових думок, реалізація техніко-економічних проектів у процесі ринкових перетворень.

Будь-яке підприємство грає велику роль в економіці, оскільки тут відбувається зіткнення способів виробництва з робочою силою. Вони є основними суб'єктами господарської діяльності. А також забезпечують

зайнятість для переважної частини країни та виробляють для людей певного виду товари. Вони мають закінчений тип відтворення, тобто. вони реалізують продукцію, відшкодовують витрати та здійснюють черговий цикл відтворення. Результати фінансово-господарської діяльності відображаються за даними бухгалтерського обліку і тому тісно пов'язані з підприємницькою діяльністю [21].

Затверджена наказом Міністерства фінансів України від 31.11.99 р. №291 «Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність рух активів, капіталу і тощо, та факти фінансово-господарської діяльності підприємств. Підприємницька діяльність не можлива без правильно організованої системи бухгалтерського обліку та аналізу фінансової діяльності лісогосподарських підприємств.[22]

Особливої уваги на сьогоднішній день заслуговує порядок обліку продукції лісозаготівель, лісопиляння і деревообробки в лісництвах, цехах, дільницях, інших виробничих підрозділах підприємств Держкомлісгоспу України. [23]

Складний характер мають відносини з постачальниками та підрядниками. Вони зумовлені економічною ситуацією в країні, формуванням нових видів економічних взаємовідносин між суб'єктами господарювання, податковою політикою, зміною поведінки покупців, тощо. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками є особливо важливим для підприємства, оскільки від нього значно залежить правильність розрахунків валових доходів, валових витрат, а звідси і сум прибутку.

За своїм значенням лісові ресурси розподіляються на лісові ресурси державного і місцевого значення. До першої групи належить деревина від рубок головного користування і живиця. Друга група включає лісові ресурси, не віднесені до ресурсів державного значення. Лісові ресурси включають деревину,

технічну і лікарську сировину, кормові, харчові та інші продукти лісу, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва.

Майже кожне підприємство, організація чи установа має господарські відносини з юридичними та фізичними особами, які виступають постачальниками товарів або надають різні послуги, виконують роботи, в тому числі по лісопереробці. Кожне підприємство для забезпечення ритмічної і безперебійної діяльності зобов'язане мати у своєму розпорядженні необхідні виробничі запаси. Враховуючи це, процес постачання є нагальною угодою забезпечення виконання плану підприємства та тісно пов'язаний із закономірністю повного забезпечення його предметами праці відповідно укладеним договорам.

Процес постачання характеризується тим, що частина грошових коштів виробництва спрямовується на закупівлю сировини, матеріалів, комплектуючих і т. ін. Цим забезпечується початкова стадія кругообігу засобів виробництва, коли господарські засоби переносяться із засобів сфери обігу до засобів сфери виробництва. [24]

1.2.1 Особливості розвитку підприємництва в лісовій галузі України

Значення лісогосподарських підприємств для рекреації, здоров'я людини, для підтримання природного балансу значно важко переоцінити, тому проблема розвитку даних підприємств поступово встає на перше місце в Україні. Лісогосподарське підприємство належить до господарських комплексів, які мають певні стратегічне значення для економіки, оскільки він охоплює всі процеси, які пов'язані з відтворенням та використанням певного стратегічного ресурсу – лісу, але при цьому займає незначне місце у промисловому виробництві нашої країни. В лісовому господарстві виробляється приблизно 2,4% загального обсягу промислової продукції і товарів народного споживання, де зайнято приблизно 4,5% чисельності промислово-виробничого персоналу. Лісогосподарські підприємства розвиваються нестабільно в Україні, особливо в період економічного спаду в державі. Різкий спад обсягів виробництва будь-якої

продукції потребує застосування певних стратегій для продуктивного функціонування лісогосподарських підприємств.

Від правильної та раціональної організації підприємництва залежить процес відтворення, поповнення, оновлення та забезпеченість підприємства конкурентно-спроможними сучасними засобами праці.

Розвиток цього напрямку економіки залежить від своєчасного отримання надійної, достовірної, прозорої та повної обліково-економічної інформації. У зв'язку з цим зростає роль і значення організації підприємництва як найважливішої функції управління підприємством. Рівень ефективності виробництва підвищується при поглибленій спеціалізації і посиленні концентрації виробництва. Такий напрямок дозволяє зосередити ресурси на виробництві основного продукту і таким чином підвищити продуктивність праці та знизити собівартість продукції.

Вагомий внесок у розробку теоретичних положень та методологічних підходів до проблеми розвитку підприємництва зробили провідні вчені-економісти: М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, А. П. Грінько, Г. Г. Кірейцев, М. В. Кужельний, А. М. Кузьмінський, В. Г. Лінник, В. Б. Моссаковський, Н. Ф. Огійчук, М. С. Пушкар, В. В. Сопко, Л. К. Сук, В. Я. Савченко, Н. М. Ткаченко, В. Ф. Палій, Я. В. Соколов, А. Д. Шеремет Ю.М., Х.П. Замула, О.О. Кахович, О.Р. Мазуренок, А.О. Мещерова та інші.

Створення нових економічних відносин в Україні, а також подолання суперечностей між екологічними, економічними і соціальними цілями, забезпечення розвитку за допомогою значного підвищення ефективності по управлінню лісового господарювання, багатоцільового використання лісових земель, лісових ресурсів та корисних властивостей лісу, а також необхідність збільшення площі лісів до оптимальної зумовлюють необхідність формування певної стратегії розвитку лісогосподарських підприємств. Це визначає необхідність дослідження сучасного розвитку лісового господарства та виділення ключових чинників виникнення проблем у розвитку лісового

господарства, а також пошук шляхів і засобів покращення лісогосподарських підприємств в Україні.

Для підприємництва у лісовій галузі особливо важливим є забезпечення цих етапів кругообігу. Згідно зі ст. 1 Лісового кодексу України, ліси України є її національним багатством і за своїм призначенням та розташуванням виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно - гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні, виховні, інші функції та є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах. Ліс являється єдиним джерелом деревини, яка буде використовуватися для виготовлення засобів виробництва, зокрема предметів праці та предметів споживання. При тому, що з'явилося багато замінників деревини, тобто це пластмаса, синтетика, метал, на сьогоднішній день її значення зростає, а сфера застосування розширюється. Деревина – це може бути як будівельний матеріал, так і паливо, папір, одяг, взуття, лікарські препарати, меблі тощо. Існує приблизно 25 тис. одиниць найменувань промислових виробів і товарів.

Ліси являються джерелом сировини для деревообробної, целюлозо-паперової, хімічної, харчової й фармацевтичної промисловості тощо, а також вони є територією для здійснення господарської діяльності, яка створює на сьогоднішній робочі місця і виготовлення продукції, а отже, формування ВВП. Саме існує твердження, що добробут місцевих громад у лісистих районах безпосередньо буде залежати від розвитку лісового господарства, яке буде впливати на розвиток економіки району.

Економічна діяльність лісового господарства складається з окремих лісогосподарських підприємств, діяльність якої спрямована на ведення лісового господарства, у процесі якої підприємства від своєї діяльності отримують та реалізують продукти лісу. Лісогосподарські підприємства являються незалежними суб'єктами економічної діяльності у сфері лісового господарства. Дане господарство на 99% земель лісу країни ведеться спеціалізованими державними та комунальними лісовими виробництвами, які підпорядковані великій кількості міністерств та відомств.

Лісове економіка в нашій країні згідно «Класифікатора видів економічної діяльності» включає в себе 4 групи:

- 02.1 - лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві;
- 02.2 – лісозаготівля;
- 02.3 - збирання дикорослих недеревних продуктів;
- 02.4 - надання допоміжних послуг у лісовому господарстві.

Лісове господарство відіграє велику роль для розвитку сільськогосподарського виробництва, а також для продовольчої та енергетичної безпеки, оскільки на території нашої країни становить 603 549 км², тобто 17,6% покривають ліси. На сьогоднішній день загальна площа лісового фонду України становить 10,4 млн га. Більша частина лісів, це понад 7%, після роздержавлення аграрних формувань була віднесена до земель запасу, де наявний деревний потенціал не використовується. Спостерігається повільне збільшення запасу деревини. До пріоритетних виробництв у деревообробній промисловості віднесено виробництво фанери, меблів, паперу. [25]

На сьогоднішній день загальний стан лісів України, який являється результатом певних змін нормативного регулювання, а також економічних рамок діяльності лісового господарювання, протягом останніх десятиріч доцільно оцінити як незадовільний. Цьому піддержує низький запас деревини у віці головного користування порівнюючи із запасом цільових еталонних насаджень, вагома частка насаджень з недопустимо невисокою участю головних порід у складі мішаних насаджень та жахлива товарна структура насаджень. Тобто, в з точки зору економічного плану, показники лісового господарства являються невисоким. Таким чином, незважаючи на великий потенціал лісового сектора, його управління та використання не являється ефективним на сьогоднішній день, тому що не відповідає сучасним вимогам і потребує вдосконалення.

1.2.2 Закордонний досвід організації підприємництва в лісовій галузі

В умовах переходу України до ринкової системи господарювання важливим являється розуміння та багаторічний досвід управління лісовим сектором зарубіжних країн з врахуванням особливостей закордонного

менталітету та особливостей. У країнах Європи, більш чітко та лаконічно спостерігається розмежування повноважень між різними органами влади та децентралізація щодо організації, планування та контролю. У європейських країнах лісовий фонд не розпорошений між різними міністерствами та відомствами, що в свою чергу дає допомагає ефективно управляти та використовувати лісові ресурси. Реформування лісового господарства в Україні повинно здійснюватися з урахуванням такого фактору як - досвід держав з розвинутою ринковою економікою, оскільки ці країни мають позитивний досвід економічного регулювання процесів управління і використання лісових ресурсів

Організація управління лісовим господарством у Канаді та США є зразковою. В основі системи державного управління лісовим господарством Канади покладено принцип роздільного виконання функцій управління та ведення господарства. Функції управління виконують професійні державні структури, які діють від імені власника лісових ресурсів. Виробничу діяльність щодо використання і відтворення лісових ресурсів виконують підприємницькі структури. Більшість питань стосовно управління лісовим господарством Канади вирішується на рівні провінцій. На рівні округів основне завдання органів управління лісовим господарством – складання планів використання і відтворення лісів із залученням місцевого населення.

Управління лісового округу поряд із складанням планів видає ліцензії на оренду лісових ресурсів з обмеженими правами лісокористувачів. На рівні лісових районів здійснюється основна організаційна робота з лісокористувачами, проводиться контроль за їхньою діяльністю щодо заготівлі деревини, штучного і природного поновлення лісів, їх захисту від пожеж та шкідників та хвороб.

Управління федеральними лісами в США здійснюється через систему органів федеральної виконавчої влади, що підпорядковані президентові США.

Управління лісовим господарством здійснюється за рівневою системою яка складається з чотирьох рівнів:

- Перший рівень - функції управління належать Федеральній лісовій службі.

- Другий рівень – за для швидкого прийняття та виконання рішень федеральні лісові землі розділені на дев'ять територій. Межі утворень встановлені в інтересах управління лісами і не збігаються з межами утворень штатів.

- Третій рівень - створено 156 лісових районів, що здійснюють основну організаційну роботу з управління федеральними лісовими господарствами.

- Четвертий рівень - діяльність Федеральної служби зводиться до контролю за реалізацією прийнятих на верхніх рівнях рішень.

У США та Канаді існують такі види податків, якими обкладається лісовий сектор економіки:

- податок на землю
- податок на лісові насадження
- податки на лісозаготівлю

Податки на продані лісоматеріали справляються урядом з приватних лісовласників за заготовлені лісоматеріали .[26]

Організація управління лісовим господарством країнах Європи. Лісове законодавство Німеччини створює правове поле для успішного функціонування трьох форм власності на ліси: державної, комунальної та приватної. Домінують невеличкі за розміром лісоволодіння. Середня площа одного лісо володіння доходить до 15,5 га.

Для ефективнішого користування та управління їх поділяють :

- площею до одного гектара
- площею 1–5 га
- площею 5–20 га
- площею 20–50 га
- площею 50–200 га

У Німеччині лісова політика передбачає розвиток територіального планування з метою попередження природних і антропогенних катаклізмів, збереження природного потенціалу.

Основними податками лісового господарства Німеччини являється:

- 1.) земельний податок
- 2.) податок на майно,
- 3.) податок на спадщину і дарунки,
- 4.) податок з обігу та прибутковий податок.

Виключенням є власники які мають лісові ділянки площею до 0,3 га- земельний податок не справляється. Ця пільга не поширюється на дрібних лісовласників, які використовують лісові ділянки для плантаційного вирощування деревини. [27]

В Італії законодавство зобов'язує лісові підприємства планувати лісогосподарське виробництво. Планування відтворення лісових ресурсів використовується як інструмент, за допомогою якого регулюється як допомога, котра спрямована на покращення стану лісів, розвиток мережі доріг у лісі та інші.

Говорячи про оподаткування - лісовласники Італії вносять податки на доходи від землі, капіталу та праці. Ставки податку диференційовані в залежності від рівня доходів. Юридичні особи сплачують податок на доходи за ставкою 25%. Також з лісовласників справляється місцевий податок у розмірі 15% від суми доходу. В Італії податок зменшується лише в тих випадках, коли ліси розташовані на висоті 700 метрів і вище над рівнем моря. Так відбувається стимулювання розвитку лісокористування в гірській місцевості, яка являється дуже складними природно-економічними умовами зосередження лісових ресурсів. Функціонування конкурентно-ринкового середовища створює можливість та умови розвитку підприємництва в лісовій галузі.[28]

1.2.3 Діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства лісової галузі

Через положення нашої країни, в якій вона зараз перебуває, більшість підприємств знаходяться в дуже важкому фінансовому стані. Показники даних

підприємств, таких як кредиторська і дебіторська заборгованості, постійно зростають, також тут же починаються великі затримки по виплаті заробітних плат своїм працівникам. У даній ситуації потрібно, щоб кожне підприємство почало розробляти і впроваджувати аналіз фінансового становища своєї діяльності. Крім цього потрібно проводити моніторинг організації діяльності, який базується на міжнародній системі бухгалтерського обліку, що призведе до більш активних дій по поліпшення фінансових результатів підприємницьких діяльностей.

Виділяють два види при проведенні аналізу абсолютних показників фінансового результату підприємницької діяльності:

- Перший вид. Горизонтальний аналіз показників, тобто проводиться аналіз щодо змін всіх показників діяльності за аналогічний період.
- Другий вид. Вертикальний аналіз показників, тобто проводиться аналіз за змінами структури показників діяльності за будь-який період.[29]

На основі використання даних фінансової звітності за період 2018-2020 рр. ДП «Середино-Будське лісове господарство» Сумської області нами проведено аналізу фінансових результатів підприємства. При цьому можна запропонувати наступне:

- Для ефективності діяльності підприємства проводити регулярний внутрішній контроль головним бухгалтером, який дозволить виявити будь-які недоліки в роботі та їх причини, визначити заходи щодо їх усунення;

- Щомісяця проводити аналіз фінансового результату, а також фінансового стану підприємницької діяльності:

- Розробити на підприємстві графік документообігу, а також робочі альбоми носіїв інформації облікової та аналітичної інформації.

Кожне підприємство має виконувати свої зобов'язання перед бюджетом, а також і працювати над підвищенням прибутковості підприємства. Склад і структура чистого прибутку ДП «Середино-Будське лісове господарство» Сумської області представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Оцінка і структура чистого прибутку ДП «Середино-Будське лісове господарство» за 2019-2020р.р.

Показник	2019р.	2020р.	Відхилення	
			Абсолютне	Відносне
1	2	3	4	5
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн	88440	84288	-4152	95,3
Непрямі податки та інші вирахування з доходу, тис.грн	14740	14048	-692	95,3
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн	70240	73700	-3460	104,9
Інші операційні доходи, тис.грн	512	2168	-1656	76,4
Інші звичайні доходи, тис.грн	13	14	1	107,7
Надзвичайні доходи, тис.грн	-	-	-	-
Разом чисті доходи, тис.грн	70765	75882	-5808	107,2
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	52208	60567	-8359	116
Адміністративні витрати, тис.грн	4785	4940	-1556	103,2
Інші операційні витрати, тис.грн	5705	2641	365	46,3
Витрати на збут, тис.грн	6587	7343	456	111,5
Інші звичайні витрати, тис.грн	6	1	-242	16,7
Податок на прибуток, тис.грн	458	158	-300	-34,5
Разом витрати, тис.грн	75306	75650	344	100,5
Чистий прибуток (збиток), тис.грн	1016	232	-784	22,8

Джерело::Розраховано автором на підставі даних підприємства

Розглядаючи дані таблиці 1, де показана оцінка і структура чистого прибутку ДП «Середино-Будське лісове господарство», можна зробити висновки, що вся сума чистого прибутку в співвідношенні базового періоду,

збільшилася на 2398 гривень, або ж 13,6%. Показник чистого доходу збільшився на 5 808 гривень (6,4%).

Розглядаючи дані таблиці 2. де показана структура доходів ДП «Середино-Будське лісове господарство», можна зробити висновки про те, що найбільшу питому вагу в кінцевому підсумку займає дохід від реалізації продукції.

Таблиця 2.

Оцінка і структура доходів ДП «Середино-Будське лісове господарство»
за 2018-2020р.р.

Показник	2018р.		2019р.		2020р.		Відхилення		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2019р від 2018р	2020 р від 2018 р	2020р від 2019р
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	74125	94,6	70240	99,28	73700	97,1	-3885	-425	3460
Інші операційні доходи	4244	5,38	512	0,70	2168	2,88	-3732	-2076	1656
Інші звичайні доходи	17	0,02	13	0,02	14	0,02	-4	-3	1
Надзвичайні доходи	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом чисті доходи	78386	100	70765	100	75882	100	-7617	-2501	5116

Джерело: Розраховано автором на підставі даних підприємства

У 2018 році дохід склав 74 125 тис. грн. або в процентному співвідношенні 94,6%, в 2019 році він зменшився на 3885 тис. грн та дорівнював 70 240 тис. грн. або 97,1% всіх доходів, а в 2020 році, в порівнянні з 2019 роком, дохід

підприємства збільшився до 73700 тис. грн. або 97,1 всіх доходів. Надзвичайних або інших звичайних ситуацій за обраний досліджуваний період не було.

Інші операційні доходи за 2018-2020 роки склали:

- За 2018 рік - 4244 тис. грн. або 5,38% від всього доходу підприємницької діяльності;
- За 2019 рік - 512 тис. грн. або за процентним співвідношенням 0,7% від всього доходу;
- За 2020 рік - 2168 тис. грн. або 2,88% від всього доходу підприємницької діяльності.

На будь-якому підприємстві значну роль у формуванні прибутку грають витрати і відрахування підприємства від доходів або прибутку.

Оцінка і структура витрат державного підприємства «Середино-Будське лісове господарство» показано в таблиці 2.3. З цих даних можна зробити висновки про те, що найбільшу питому вагу по всій таблиці у витратах підприємницької діяльності займають:

- Собівартість реалізованої продукції за 2018 рік, де вони становлять 50 061 тис.грн або 65,7%;
- Собівартість реалізованої продукції за 2019 рік, де вони становлять 52 208 тис.грн або 69,3%;
- Собівартість реалізованої продукції за 2020 рік, де вони становлять 60 567 тис.грн або 80,06%.

Крім вище наданих витрат, також займають значну питому вагу і адміністративні витрати в 2018 році -6,4% або 4 910 тис.грн. Однак з кожним роком дані расхот починає знижуватися і в 2019 році становлять 6,4% або 4 785 тис .грн., а в 2020 витрати знизилися до 6,5% або 4 940 тис.грн.

На досліджуваному підприємстві спостерігається за останній рік, тобто 2020 рік, зменшення чистого прибутку в порівнянні з 2018 і 2019 роки. У цих роках були понесені збитки підприємницької діяльності на суму 1 172 тис. грн (за 2019 рік) і на 784 тис. грн за 2020 рік.

Таблиця 3.

Оцінка і структура витрат і відрахувань ДП «Середино-Будське лісове господарство»

Показник	2018		2019		2020		Відхилення, тис.грн		
	Тис. грн	%	Тис. грн	%	Тис. грн	%	2019 від 2018	2020 від 2018	2020 від 2019
Собівартість реалізованої продукції	50061	65,7	52208	69,3	60567	80,0 6	2147	10506	8359
Адміністративні витрати	4910	6,4	4785	6,4	4940	6,5	-125	30	155
Інші операційні витрати	11485	15,1	5705	7,6	2641	3,5	-5780	-8844	- 3064
Витрати на збут	8757	11,5	6587	8,7	7343	9,7	-2170	-1414	756
Інші звичайні витрати	-		6	0,1	1	0,1	6	1	-5
Податок на прибуток	985	1,4	458	0,7	158	0,2	-527	-827	-300
Разом витрати	76198	100	75306	100	75650	100	430	5836	

Джерело: Розраховано автором на підставі даних підприємства

Отримання доходів від підприємницької діяльності свідчить про те, що в першу чергу, вона повністю відповідає всім вимогам, а також попиту на ринку, з огляду на такі критерії як:

- Ціна товару;
- Якість товару;
- Технічна характеристика товару;
- Функціональна характеристика товару.

Крім цього також повинна створюватися основа для самофінансування підприємницької діяльності за тієї умови, що воно буде покривати всі витрати підприємства по реалізації будь-якої продукції і послуг або інших видів діяльності.

Будь-яке підприємство, в кінцевому підсумку прагне отримати прибуток від своєї діяльності. Державне підприємство «Середино-Будське лісове господарство» справляється непогано при тому, що прибуток підприємства

трохи зменшився за останні роки. Причиною тому, що прибуток починає зменшуватися поступово з кожним роком на будь-якому підприємстві є певні складності, пов'язані з веденням даної господарської діяльності або неефективне використання свого капіталу, також сильно впливають контракти, якщо вони були підписані про фіксовану ціну і без урахування процесів інфляції.

Аналіз чистого прибутку на підприємстві визначає розрахунок, і аналіз коефіцієнта чистого прибутку, який буде характеризувати підприємницьку діяльність за тим, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси. Якщо взяти будь-яке підприємство, то чим вище коефіцієнт, тим привабливіше підприємство буде для інвесторів.

Коефіцієнт чистого прибутку підприємства розраховується за такою формулою:

$$\text{КЧП} = \text{ЧП} / \text{ВР}, \text{ де}$$

КЧП - коефіцієнт чистого прибутку;

ЧП - чистий прибуток підприємства;

ВР - дохід або виручка від реалізації продукції (товарів) або послуг.

Якщо порівнювати цей показник з попередніми звітними періодами діяльності підприємства, то можна отримати певні результати і зробити висновки про тенденції зміни коефіцієнта чистого прибутку підприємства. Якщо коефіцієнт чистого прибутку буде підвищуватися, то така ситуація буде говорити про те, що на даному підприємстві будуть зменшуватися витрати будь-яких обсягів товарообігу.

На ДП «Середино-Будське лісове господарство» є такі значення за коефіцієнтом чистого прибутку:

1. За 2018 рік; $\text{Кчп} = 2188/74125 = 2,9\%$
2. За 2019 рік: $\text{Кчп} = 1016/70240 = 1,4\%$
3. За 2020 рік: $\text{Кчп} = 232/73700 = 0,3\%$

З вище показаних розрахунків видно, що коефіцієнт з року в рік поступово знижується. Дане положення свідчить від тому, що на даному підприємстві зростають витрати.

Розглядаючи проведений аналіз ДП «Середино-Будське лісове господарство», можна сказати, що за останній рік зменшився прибуток підприємницької діяльності. Кредиторська заборгованість даного підприємства за товари, послуги та роботи за 2020 рік зменшилася на 25,5%, в той же час збільшилися показники за розрахунками оплати праці на 25%, також з'явилася кредиторська заборгованість з податку на прибуток в розмірі 30 тис.грн., А інші показник зменшилися за останній рік.

1.2.4 Диверсифікація підприємництва в лісовій галузі

Диверсифікація діяльності в умовах ринкової невизначеності та макроекономічної нестабільності стала ефективним інструментом попередження негативного впливу факторів зовнішнього середовища на ефективність виробничо-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності. Таке поняття як диверсифікація дає можливість за рахунок над прибуткових видів діяльності підтримувати тільки ті види діяльності, які в силу об'єктивних обставин не можуть бути надто рентабельними, тільки їх наявність є необхідною умовою функціонування всього ланцюга. Отже, диверсифікація стає пріоритетом в пакеті стратегічних альтернатив розвитку суб'єктів господарювання. [30].

Важливою складовою виробничо-господарської діяльності незмінних користувачів лісу є виробництво лісової продукції. Вагома кількість державних лісових господарств сформувала і розширила матеріально-технічну базу власної переробки лісової продукції. Це сприяє можливості отримувати додаткові надходження внаслідок виробництва продукції з високою доданою вартістю. На багатьох лісогосподарських підприємствах власна матеріально-технічна база лісопереробки фактично відсутня, що примушує постійних лісових користувачів, продавати заготовлену деревину. У 2015-2020 роках найбільші обсяги виробленої лісової продукції мали місце на лісогосподарських підприємствах Волинського, Житомирського, Київського, Львівського, Рівненського, Чернігівського, Закарпатського, Івано-Франківського та Чернівецького обласних управлінь лісового та мисливського господарства. Саме

в цих областях має місце найбільш потужний лісово-ресурсний потенціал, що створює об'єктивні передумови для збільшення обсягів виробництва лісової продукції.

Найбільші обсяги переданої на переробку у власні цехи продукції лісу також, як правило, спостерігаються на лісогосподарських підприємствах перерахованих управлінь. За період 2018-2020 рр. у цілому по лісогосподарських підприємствах підпорядкованих Державному агентству лісових ресурсів України, спостерігалось збільшення обсягів виробленої лісової продукції.

Враховуючи неоднорідність в обсягах виробництва лісової продукції та переробки деревини в динаміці по різних і обласних управліннях лісового та мисливського господарства, варто констатувати необхідність диференційованого підходу до вибору пріоритетів диверсифікації діяльності постійних лісокористувачів різних природно-кліматичних зон. Лісгоспи Полісся України відрізняються певною диверсифікацією діяльності: лісогосподарські роботи, мисливство, лісозаготівля та деревообробка. Крім виробничої діяльності, деяким лісгоспам притаманна і торговельна діяльність, громадське харчування, надання транспортних послуг, тваринництво та рослинництво. В результаті господарської діяльності самі значні суми надходжень від реалізації лісової продукції отримують відповідні підприємства в результаті наступної діяльності:

- лісове господарство (реалізації деревини від всіх видів рубок лісу)
- деревообробка.

Деревообробка у загальній виручці від реалізації цієї галузі склала в середньому 3,7-23,8 %. [31].

У багатолісних Поліському та Карпатському економічних районах диверсифікація роботи незмінних лісокористувачів з власною виробничо-технічною базою лісопереробки, має передбачати, в першу чергу, урізноманітнення номенклатури готових виробів та покращення їх якісних характеристик, виходячи із запитів на світовому, національному та регіональному ринках; налагодження виробництва нових видів продукції, попит

на які виник через розширене відтворення рекреаційної інфраструктури на Заході України. Диверсифікація діяльності постійних лісокористувачів, має передбачати підвищення рівня комплексності ведення лісового господарства через налагодження виробництва твердого біопалива з лісосічних відходів, розширення співпраці із суб'єктами підприємницької діяльності в частині надання різного роду послуг, які збільшують приріст деревної маси та сприяють росту ефективності заготівлі другорядних лісових матеріалів та побічних лісокористувань.

1.2.5 Напрямки покращення підприємницької діяльності лісогосподарських підприємств в Україні

Існує багато проблем лісового господарства України, із яких можна виділити ряд основних:

- недоскональна нормативно-законодавча база, яка діє для ведення лісового господарства та лісових відносин;
- не вірний підхід до управління лісами, які належать до будь-яких форм власності;
- не існує правових або економічних механізмів стимулювання запровадження природооохоронних технологій, а також їх елементів, охорони, захисту, відновлення лісів;
- збільшення антропогенного навантаження на лісові екосистеми;
- не вірний підхід фінансового, а також економічного механізму розвитку в підприємстві лісового господарства;
- наявність недоліків в податковій базі, в якій не враховується періоду лісовирощення;
- рівень середньої зарплати набагато нижчий від рівня загальнодержавного.

Для подолання зазначених з вище перелічених проблем необхідно розробити конкретну стратегію по розвитку лісового господарства, яка б могла забезпечувати стабільний розвиток підприємства шляхом збільшення

ефективності управління, цільового використання лісових ресурсів та корисних властивостей лісу.

Головними напрямками стратегії можуть бути:

- покращення нормативно-правової бази на підприємствах лісового господарства;
- оптимізація лісогосподарських підприємств;
- розширення лісистості території до оптимального рівня, який потребує;
- збільшення показника ресурсного і екологічного запасу лісу;
- збереження біологічного різноманіття лісових екосистем;
- виявлення рішень лісничо-екологічних проблем;
- ефективність використання лісових ресурсів на ринкових засадах;
- покращення економічно-фінансового механізму;
- збільшення прибутку ведення лісового господарства в лісо забезпечених регіонах;
- повідомлення громад про стан лісового господарства, для залучення до пошуків та обговорення рішень щодо використання природного потенціалу лісів.

Заходи для розв'язання проблем полягають у проведенні реформування лісогосподарських підприємств з застосуванням досвіду своєї країни та міжнародного. Вдалим буде поєднання заходів державної підтримки та впровадження ринкових механізмів у лісовому господарстві та збереженні державної власності в лісовому господарстві.

Виконання задач стратегії сприятиме забезпеченню розвитку і управління лісогосподарськими підприємствами, примноженню площі лісів держави, а також формування біорізноманіття та невиснажливого лісокористування, забезпечення потреб суспільства в лісових ресурсах, формування дужче вдалих умов для піднесення підприємництва, відкриття нових робочих місць на підприємствах, скорочення загрози деградації земель, збільшення частки продукції лісового господарства у ВВП, забезпеченню зайнятості населення та соціальної захищеності.

Лісове господарство являється важливим складовим елементом економіки України, оскільки, крім того, що забезпечує державу сировиною для багатьох галузей промисловості, а також вони є територією для здійснення господарської діяльності, яка створює на сьогоднішній робочі місця і виготовлення продукції, а отже, формування ВВП. Саме існує твердження, що добробут місцевих громад у лісистих районах безпосередньо буде залежати від розвитку лісового господарства, яке буде впливати на розвиток економіки району. На сьогоднішній день загальний стан лісів України, який являється результатом певних змін нормативного регулювання, а також економічних рамок діяльності лісового господарства, протягом останніх десятиріч можна охарактеризувати як незадовільний. Цьому сприяє низький запас деревини у віці головного користування порівняно із запасом цільових еталонних насаджень, значна частка насаджень з недопустимо низькою участю головних порід у складі мішаних насаджень та незадовільна товарна структура насаджень. З точки зору економічного плану, показники лісового господарства являються невисоким. Таким чином, незважаючи на великий потенціал лісового сектора, його управління та використання не являється ефективним на сьогоднішній день.

Першим завданням по удосконаленню управлінням лісогосподарськими підприємствами повинно стати створення певної стратегії розвитку лісового господарства, яка зможе забезпечити стабільний розвиток лісового господарства шляхом підвищення ефективності управління, багатоцільового використання лісових ресурсів та корисних властивостей лісу. Виконання задач стратегії сприятиме забезпеченню розвитку і управління лісогосподарськими підприємствами, примноженню площі лісів держави, а також збереженню біорізноманіття та невиснажливого лісокористування, задоволенню потреб суспільства в лісових ресурсах, створенню більш сприятливих умов для розвитку підприємництва, створенню нових робочих місць на підприємствах, зменшенню загрози деградації земель, зростанню частки продукції лісового господарства у ВВП, забезпеченню зайнятості населення та соціальної захищеності.

Перебудова господарювання на підприємствах є розвитком і поглиблення економічного аналізу підприємницької діяльності. Підвищується роль аналізу підприємства, оскільки на його основі приймаються управлінські рішення щодо подальшої підприємницької діяльності.

1.2.6 Розвиток підприємництва суб'єктів господарської діяльності

Право користуватися земельними угіддями несе за собою велику відповідальність перед наступними поколіннями. Людство представляє собою продукт розвитку природи, живе, працює та використовує земельні угіддя для задоволення своїх потреб.

Серед проблем нашого сьогодення важливою є проблема офіційного працевлаштування населення. На сьогодні органами фіскальної служби такі перевірки здійснюються постійно. Згідно з повідомленням за результатами таких перевірок було виявлено близько 900 найманих осіб, працю яких використовували роботодавці без належного оформлення трудових відносин. Водночас у січні 2021 року роботодавці додатково уклали майже 19,5 тис. трудових договорів із найманими працівниками завдяки активній роз'яснювальній роботі, яку проводить податкова спільно з Державною службою України з питань праці.

У січні 2021 року близько 2,7 тис. українців зареєстрували власну справу, тоді як раніше вони провадили підприємницьку діяльність без оформлення. Завдяки проведеним заходам бюджети різних рівнів отримали 18,3 млн грн податків та зборів та 19,9 млн грн єдиного внеску.

В ПрАТ «Лебідь» Лебединського району Сумської області на основі організаційної структури базується структура управління. На підприємстві вона є лінійною. На підприємстві створено бухгалтерську службу, яка проводить всі обліково-розрахункові операції. Бухгалтерія є самостійним структурним підрозділом апарату управління, який здійснює облік і звітність господарства. Колектив господарства складається з конкретних особистостей, які займають різні посади, мають різну освіту, практичний досвід і кваліфікацію. Тому

оптимальна організація бухгалтерського обліку повинна сприяти досягненню поставленої мети, використовуючи знання, навички, вміння, прагнення працівників бухгалтерії, які працюють спільно.

Для нормального ведення підприємницької діяльності необхідна наявність необоротних активів виробництва, головним серед яких є земля. У таблиці 4 наведено дані, які характеризують структуру та склад земельного фонду ПрАТ «Лебідь» Лебединського району Сумської області.

Таблиця 4

Склад та структура землекористування ПрАТ «Лебідь» Лебединського району Сумської області

Види угідь	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення (+, -) 2020 р. від 2018 р., га
	площа, га	питома вага, %	площа, га	питома вага, %	площа, га	питома вага, %	
					у т.ч. передано в суборенду		
Усього с.-г. угідь	6367	100	6432	100	6432	100	+65
у т.ч.: - рілля	5272	82,8	5262	81,8	5262	81,8	-10

Джерело: сформовано автором за даними звітності підприємства

Аналізуючи дані таблиці 4, можна стверджувати, що загальна площа сільськогосподарських угідь у звітному періоді порівняно з базисним зросла на 65 га. Однак, починаючи з 2019 року господарство передало частину земельних наділів у суборенду іншому господарству, зокрема ТОВ «АГРО-КРАЙ» Полтавської області. Слід відмітити, що підприємство забезпечене земельними, трудовими ресурсами, основними фондами, які є основним фактором сільськогосподарського виробництва. Адже це в свою чергу сприяє вчасному обробітку ґрунту та збиранню врожаю, що в майбутньому забезпечить отримання прибутку. З аналізу структури земельного фонду констатуємо, що він використовується інтенсивно, оскільки рілля в загальній площі сільськогосподарських угідь складає 81,8%.

Підприємницька діяльність може проводитися різними формами організації виробництва. До суб'єктів господарської діяльності, які пов'язані безпосередньо з земельними ресурсами відносяться товариства з обмеженою відповідальністю. Склад та структуру використання земельних ресурсів Товариства з обмеженою відповідальністю можна проаналізувати за даними представленими в таблиці 5.

Таблиця 5.

Склад та структура землекористування Товариство з обмеженою відповідальністю «Дубовичі» Кролевецького району Сумській області

Показник	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення 2020 р. до 2018 р.	
	га	%	га	%	га	%	га	%
Площа сільськогосподарських угідь	2230,3	100,0	2382,4	100,0	2382,4	100,0	152,00	106,82
у тому числі рілля	1850	82,95	1952	81,94	1952	81,94	102,00	105,51
інші сільськогосподарські угіддя	380,3	17,05	430,4	18,06	430,4	18,06	50,10	113,17

Джерело: сформовано автором за даними звітності підприємства

Дані представлені в таблиці 5 підтверджуються інформацією форми №50-сг та свідчить про те, що в структурі сільськогосподарських угідь відбулися незначні відхилення. Відповідно, якщо на частку ріллі в структурі сільськогосподарських угідь відводиться найбільша частка, більше ніж 82%, то можна констатувати, що земельні ділянки використовуються інтенсивним шляхом. На частку інших сільськогосподарських угідь відводиться 430,4 га, і це є не змінним на протязі двох років та становить в межах 18,06%.

1.2.7 Підприємницька діяльність в фермерських господарствах

Фермерське господарство «Світанок» було зареєстровано 17 березня 1992 року на території Великописарівської селищної ради Сумської області. На даний час ФГ «Світанок» здійснює свою виробничо-господарську діяльність у

відповідності до Статуту, затвердженого рішенням засновника фермерського господарства.

Таблиця 6.

Склад та структура активів ФГ «Світанок» за 2018-2020 роки

Статті активи	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення 2020 р. до 2018 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Незавершені капітальні інвестиції	2913	11,8	2913	12,2	2913	10,3	0	100,0
Основні засоби (залишкова вартість)	12148	49,3	10926	45,6	9631	33,9	-2517	79,3
Запаси	7046	28,6	9248	38,6	13451	47,4	6405	190,9
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	2041	8,3	577	2,4	1369	4,8	-672	67,1
Гроші та їх еквіваленти	476	1,9	291	1,2	1009	3,6	533	212,0
Інші оборотні активи	19	0,1	0	0,0	7	0,0	-12	36,8
Разом	24643	100,0	23955	100,0	28380	100,0	3737	115,2

Джерело: сформовано автором за даними звітності підприємства

Активи фермерського господарства за досліджуємий період зросли на 3737,0 тис. грн. або на 15,2 %. Найбільшу питому вагу в структурі активів господарства займає вартість основних засобів по залишковій вартості та запасів. При цьому залишкова вартість основних засобів за три роки дослідження зменшилась на суму 2517,0 тис. грн. та склала 9631,0 тис. грн. у 2020 році. Коефіцієнт зношення основних засобів становить 52,1 %, це можна вважати позитивним фактором і говорить про належну увагу зі сторони засновника господарства стосовно оновлення засобів виробництва.

Вартість запасів за 2018-2020 роки зросла на 6405,0 тис. грн. або майже у два рази, при цьому у структурі запасів близько 70,0 % займає готова продукція власного виробництва. Це пояснюється тим, що господарство має необхідні виробничі потужності для зберігання виробленої власної готової продукції, таким чином впливаючи на розмір доходу від реалізації продукції.

Стаття «Незавершені капітальні інвестиції» займає у валюті балансу в середньому в межах 10 %, в абсолютному виміру це становить 2,9 млн. грн., за три останні роки змін по даній статті балансу не відбулося.

Фермерське господарство в достатній сумі має вільні грошові кошти та їх еквіваленти, станом на 01.01.2021 року залишок склав 1,0 млн. грн.

В структурі пасивів підприємства, яка представлена в таблиці 7 також відбулися відповідні зміни, які стосувалися перш за все власного капіталу фермерського господарства. Бухгалтерська служба: забезпечує повною та достовірною інформацією про господарські процеси та фінансові результати діяльності підприємства всіх користувачів інформації; формує інформацію про забезпечення функціонування системи контролю за наявністю і рухом господарських засобів підприємства та джерел їх формування, ефективного використання трудових, матеріальних та фінансових ресурсів; уникнення та попередження негативних явищ у фінансово-господарській діяльності підприємства, мобілізація та виявлення внутрішніх резервів.

Структура власного капіталу Фермерського господарства «Світанок» представлена лише одним елементом капіталу «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)». В структурі загальної валюти балансу власний капітал займає від 87,9% у 2016 році до 93,5% у звітному 2020 році. При цьому за рахунок ефективної операційної діяльності господарство має станом на кінець 2020 року 26,5 млн. грн. нерозподіленого прибутку, що на 4869,0 тис. грн. більше проти показника базисного 2018 року. Інші статті джерел формування активів господарства мають незначну питому вагу в структурі пасивів.

Таблиця 7.

Склад та структура пасивів ФГ «Світанок» за 2018-2020 роки

Статті активи	2018 р.		2019 р.		2020 р		Відхилення 2020 р. до 2018 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	21665	87,9	22547	94,1	26534	93,5	4869	122,5
Короткострокові кредити банків	1200	4,9	926	3,9	500	1,8	-700	41,7
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1609	6,5	75	0,3	1209	4,3	-400	75,1
Розрахунки зі страхування	14	0,1	0	0,0	7	0,0	-7	50,0
Розрахунки з оплати праці	51	0,2	26	0,1	37	0,1	-14	72,6
Інші поточні зобов'язання	104	0,4	381	1,6	93	0,3	-11	89,4
Разом	24643	100,0	23955	100,0	28380	100,0	3737	115,2

Джерело: сформовано автором за даними звітності підприємства

Так за досліджує мий період основні фінансові показники діяльності фермерського господарства мають позитивну тенденцію, рівень рентабельності виробництва знаходиться на достатньо високому рівні в межах 33-40 відсотків.

Інтенсивна виробнича діяльність спонукала до підвищення рівня розораності земельних наділів. З метою збільшення площ посівів ведуться роботи по розорюванню схилів, використанню малопридатних ділянок, заболочених територій, терас, заліснених ділянок.

Непродумані процеси в побудові фінансування природно-господарського комплексу породили розвиток багатьох проблематичних еколого - економічних напрямків у землекористуванні, знецінили тенденції планового соціально-економічного розвитку регіонів.

Для оцінки фінансової (ринкової) стійкості фермерського господарства використаємо показники, наведені в таблиці 8.

Таблиця 8.

Динаміка показників фінансової стійкості ФГ «Світанок» за 2018-2020 рр.

Показники	роки			Відхилення 2020 р. до 2018 р., (+;-)	Теоретично- рекомендована величина
	2018	2019	2020		
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	0,88	0,94	0,93	+0,05	$\geq 0,5$
Коефіцієнт фінансової залежності	1,14	1,06	1,07	-0,07	1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,44	0,45	0,60	+0,16	0,4-0,6
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	7,27	16,01	14,37	+7,10	≥ 1
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	1,35	1,09	1,17	-0,18	$>0,5$

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності

Показник фінансової автономії (незалежності) – один з найбільш важливих коефіцієнтів фінансової стійкості. Він дорівнює співвідношенню власного капіталу підприємства до всіх фінансових ресурсів. Значення показника говорить про те, яку частину своїх активів компанія здатна профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. На підприємстві даний коефіцієнт дорівнює у 2020 році 0,93, то це означає, що фермерське господарство «Світанок» здатне профінансувати 93 % активів за рахунок власного капіталу. Цей показник важливий як для власників, так і для кредиторів підприємства. Низьке значення показника буде сигналізувати про високий рівень ризиків і низьку стійкість компанії в середньостроковій перспективі. На підприємстві даний коефіцієнт за досліджує мий період має тенденцію до зростання та наближення до порогового значення.

Показник фінансової залежності є індикатором фінансової стійкості, який також вказує на здатність підприємства проводити прогнозовану діяльність в довгостроковій перспективі. Показник є оберненим до показника фінансової автономії. Він розраховується як співвідношення пасивів до власного капіталу.

Значення показника говорить про те, скільки фінансових ресурсів використовує компанія на кожну гривню власного капіталу. Господарство має

дещо вищий показник даного коефіцієнта у порівнянні з теоретично-рекомендованою величиною.

Показник фінансової стабільності (англомовний аналог - Equity to Debt Ratio) - індикатор фінансової стійкості, який говорить про здатність компанії відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективі. Значення показника вказує на те, скільки гривень власного капіталу припадає на кожен гривню зобов'язань компанії.

Високе значення говорить про низький рівень фінансових ризиків, для фермерського господарства «Світанок» коефіцієнт фінансування знаходиться на достатньо високому рівні, при цьому даний показник зріс у два рази.

Достатньо високим є коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами, значення показника говорить про частку запасів, яка фінансується за рахунок ресурсів, залучених на постійній основі.

Таким чином, дослідивши діяльність фермерського господарства за наявними джерелами інформації можна зробити загальний висновок, що господарство є фінансово стабільним сільськогосподарським товаровиробником, підприємницька діяльність якого є вдалою в наш час.

Використання земельних ресурсів територій залежить від багатьох чинників. До них відносяться склад та структура землекористування, пропорції розподілу між користувачами земельних наділів, а також територіальних особливостей земельних наділів. Не останнє значення мають площі болотів, озер та рік, які знаходяться на відповідних територіях і зменшують площі під сільськогосподарським користуванням.

За результатами наших досліджень для створення оптимальних, сприятливих умов функціонування аграрного виробництва, розвитку підприємництва, доцільно встановлювати терміни дії договорів оренди:

- для ріллі (на орних землях)	- до 10 років;
- для земель під багаторічними насадженнями	- до 25 років;
- для сіножатей та пасовищ	- до 5 років.

Втрати, які завдаються навколишньому середовищу обчислити складно.

Практичне використання земельних ділянок доволі різняться та змінюється на перетині ґрунтово-кліматичних зон й адміністративних одиниць. Рівень освоєності територіальних одиниць вирізняється сукупністю споживчих властивостей земельних ділянок, корисними попитами населення і перспективою їх задоволення через використання земельних територій.

1.2.8 Розвиток підприємництва в територіальних громадах

Процес реформування в Україні не залишив осторонь населені пункти. Зміни відбувалися через систему створення територіальних громад.

Хотінська об'єднана територіальна громада Сумської області діє з 01 січня 2017 року. Створена шляхом об'єднання двох сільських Олексіївської та Кіндратівської рад та Хотінської селищної ради з центром у селищі Хотінь, яке розташоване за 28 км від обласного центру Суми. Загальна площа території 298,6 тис.га з населенням 5521 особа.

На території Хотінської ОТГ діють такі підприємства: ТОВ «Фавор» - виробництво жерстяної тари; ДВП «Вікор» ТОВ ВКП «НОТЕХС» - виробництво цегли; ТОВ «Хотінь хліб» - виробництво хлібобулочних виробів.

Сільське господарство на території Хотінської селищної ради представлено такими сільськогосподарськими підприємствами: ТОВ «АФ Лан», ПСП «Гарант», ТОВ АФ «Степ», АФ «Дружба Нова», ФГ «Фоменко В.І.», ФГ «Мисенко Ю.О.», ФГ «Коваленко Є.О.», ФГ Грека В.В., «Адоніс -6», ПП Шапаренко; АФ «Хотінська».

Треба сказати, що процес децентралізації дав шанс на відродження селища Хотінь, яке до 1914 року було центром окремої Хотінської волості Сумського повіту та відоме своїм палацом авторства архітектора Джакомо Кваренгі.

Яскравим представником територіального об'єднання, при якому спостерігається активний розвиток підприємництва є Миколаївська селищна рада, яка з 17 серпня 2016 року увійшла до складу Миколаївської ТГ. Вона є найчисельнішою селищною радою в структурі цієї ТГ. Активізація процесів механічної міграції обумовлених низьким рівнем якості життя, недостатнім рівнем соціальної забезпеченості в тому числі і молоді, спонукають до пошуку

нових якісних інструментів, котрі забезпечать належний розвиток підлітків й молоді, що у підсумку створить умови для зниження відтоку молоді з сільських територій. Однією з важливих складових для підвищення рівня життя сільського населення, а особливо дітей та підлітків є забезпечення об'єктами фізичної інфраструктури як складової соціальної складової розвитку громадян.

Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що розташовані на території Миколаївської селищної ради станом на 01.01.2021 р. складає 89 одиниці, з них юридичні особи - 31, фізичні особи – 58.

Економічну діяльність на території селищної ради здійснюють підприємства:

1. Промисловості – 10 одиниць: ТОВ «УК-АЗ Дружба», «Жовтневий цукрокомбінат», АТ «Новий млин», виробництво борошна та макаронних Виробів, ФОП Мусієнко С.П.- виробництво сиру, ФОП Рзаєв Р.А.- пункт переробки молока, ФОП Єфименко Л.М.- пункт переробки молока, ФОП Мартиненко М.І.- «Сумське м'ясо», ФОП Волкова М.А.- торгівля пам'ятниками, ПАТ «Бель Шостка Україна» - пункт прийому та охолодження молока, Цегельний завод «Вікторія».

2. Сільського господарства – 3 одиниці: ТОВ А/Ф «Вікторія», вирощування с/г продукції, ТОВ «Торговий Дім «Агроальянс», ПСП «Слобожанщина-Агро» , вирощування та переробка с/г продукції.

3. Транспорту та автодорожні – 1 одиниця.

4. Житлово-комунального господарства – 1 одиниця: КП «Благоустрій», надання послуг по водопостачанню та водовідведенню, вивіз сміття.

5. Фізичні особи-підприємці – 41 одиниця: з яких 35 підприємців займаються торгівлею, 2 підприємців надають перукарські послуги, 2 підприємців займаються продажем ветеринарних препаратів, 1 підприємець має і 1 підприємець займається наданням побутових та ритуальних послуг.

Частка працездатного населення коливалась в межах 43,61%-44,19% протягом досліджуваного періоду. За три роки населення Миколаївської

селищної ради зменшилось на 101 особу, що становить 1,7%. Такі дані відображають загальну тенденцію зменшення населення в Україні в сільській місцевості. Кількість домогосподарств наведена в таблиці 9.

Таблиця 9.

Кількість домогосподарств на території Миколаївської селищної ради

Назва населеного пункту	Площа населених пунктів, га.	Кількість домогосподарств			2020 р. в % до 2010 р.
		2010 р.	2015 р.	2020 р.	
с. Аркавське	36,5	17	15	15	0,88
с. Бутовщина	29,2	6	6	6	100
с. Веселе	125,4	103	125	125	121
с. Гостинне	39,1	37	38	38	102
с. Жолобок	38,0	48	49	49	102
с-щеЗоряне	29,6	48	46	46	95
с-щеКалинівка	63,9	109	114	114	104
с. Пащенкове	35,8	31	44	44	141
с. Стрільцеве	11,5	8	10	10	125
с. Сушилине	88,0	86	85	84	0,97
с. Самара	43,3	49	45	45	0,91
с-щеТімірязєвка	30,2	88	91	91	103
с-щеШевченківка	41,9	39	38	38	0,97
сmt. Миколаївка	1282,68	1508	1512	1512	100
Разом	1895,08	2177	2218	2217	101

Джерело: розраховано за даними Миколаївської селищної ради

Як свідчать дані таблиці 9, кількість домогосподарств зросла на 1,8%. Це пояснюється тим, що міські жителі прагнуть мати заміське домогосподарство, в тому числі і для покращення свого матеріального стану в частині забезпечення себе продукцією рослинництва.

Проаналізуємо доходи та видатки бюджету Миколаївської сільської ради, які наведені в відповідних таблицях. Виходячи з даних, наведених в таблиці 10, очевидно є динаміка зростання надходжень протягом досліджуваного періоду.

Таблиця 10.

Динаміка дохідної частини бюджету Миколаївської селищної ради,
2015-2020 рр., тис. грн.

Джерела бюджетних надходжень	2015 рік	2017 рік	2020 рік	Відхилення 2020 р. до 2015 р., %
Загальний фонд	3996,1	38782,8	49723,8	12,4 р.
Спеціальний фонд	70,8	892,7	964,8	13,6 р.
Всього	4066,9	39675,5	50688,6	12,5 р.

Джерело: розраховано за даними Миколаївської селищної ради

Значне зростання надходжень, як загального, так і спеціального фондів обумовлено формуванням об'єднаної територіальної громади (таблиця 11).

Таблиця 11.

Структура надходжень загального фонду бюджету Миколаївської
селищної ради, 2015-2020 рр., тис. грн.

Напрями бюджетних надходжень	2015 рік	2017 рік	2020 рік	Відхилення 2020 р. до 2015 р., %
Акцизний податок з реалізації підакцизних товарів	20,0	530,2	574,3	зр. в 28,7 р.
Земельний податок з юридичних осіб	36,4	301,2	219,6	зр. в 6 р.
Орендна плата з юридичних осіб	2105,2	6748,8	7501,9	зр. в 3,6 р.
Єдиний податок з юридичних осіб	43,1	181,8		-
Єдиний податок з фізичних осіб	7,8	843,8	974,4	зр. в 125 р.
Єдиний податок з земель с.г. призначення	1717,6	6536,6	8241,4	зр. в 4,8 р.
Інші надходження	66,0	23640,4	32262,2	зр. в 488 р.
Всього	3966,1	38782,8	49723,8	х

Джерело: розраховано за даними Миколаївської селищної ради

Структура надходжень загального фонду бюджету Миколаївської селищної ради характеризує напрями використання бюджетних надходжень в установі. Порівняння касових і фактичних видатків із сумами одержаного фінансування за відповідними кодами економічної класифікації видатків забезпечує контроль з боку держави (в особі відповідних розпорядників коштів, фінансових органів та органів Державної казначейської служби) за станом виконання кошторису доходів і видатків, розрахунків з підрядниками, постачальниками, різними

кредиторами, за доцільністю використання виділених коштів згідно з їхнім цільовим призначенням.

Проте для визначення ефективності діяльності Миколаївської селищної ради доцільно розглянути структуру видаткової частини бюджету загального фонду та їх динаміку в таблиці 12. Також окремо слід виділити обсяг державної підтримки, яку отримує Миколаївська селищна рада після об'єднання в громаду. Перевищення видаткової частини бюджету над доходною пояснюється тим, що Миколаївська селищна рада отримує бюджетну дотацію якою і компенсує різницю в коштах.

Таблиця 12.

Структура видатків загального фонду бюджету Миколаївської селищної ради, 2015-2020 рр., тис. грн.

Напрями бюджетних надходжень	2015 рік	2017 рік	2020 рік	Відхилення 2020 р. до 2015 р., %
Управління	1315,6	7371,2	14136,7	12821,1
Освіта	1341,8	28834,2	34773,9	33432,1
Соціальний захист та соціальне забезпечення	34,7	1082,6	1363,8	1329,1
Культура та мистецтво	596,4	2997,3	6453,6	5857,2
Житлово-комунальне господарство	206,7	1234,3	4045,6	3838,9
Всього	3795,2	50122,2	70984,1	67188,9

Джерело: розраховано за даними Миколаївської селищної ради

Як ми можемо бачити видатки селищної ради зросли по всім напрямках, що безпосередньо пов'язано з збільшенням мінімальної заробітної плати, витрат на енергоресурси, комунальні послуги та інші.

За даними таблиці можна спостерігати збільшення вартості основних засобів Миколаївської селищної ради. Якщо аналізувати дані за останній період, то можна сказати, що вона збільшилася на 2678548 гривень або на 31,2 відсотки. Логічним визначається і те, що збільшилася сума зносу основних засобів а саме на 1030389 гривень або на 71,8 відсотків, що в свою чергу привело до збільшення залишкової вартості на 23 відсотки. Миколаївська селищна рада планує в подальшому покращувати свою матеріально-технічну базу та нарощувати вартість основних фондів.

Доречно відзначити досить незначний відсоток управлінських витрат у Хотінській ОТГ. При збільшенні фінансування виконавчому апарату селища потрібно навчатися освоювати значно більшу кількість бюджетних коштів. Актуальними будуть питання прозорості в діяльності перед громадою. Безпосередньо на місцях вирішуються питання економічного розвитку, благоустрою території, надання соціальних допомог, культури та інших.

Створення спроможної об'єднаної територіальної громади є конкретним напрямком в розвитку території Хотінської селищної ради, Кіндратівської та Олексіївської сільських рад.

В економіці нашої країни аграрний сектор відіграє значну роль в економіці суспільства. Добробут населення та розвиток народного господарства в країні залежить від рівня аграрного виробництва. Рівень самого аграрного сектору складається в залежності від економічних відносин в нього.[32]

Державна підтримка є основним пріоритетним напрямом реалізації стратегічного розвитку підприємництва в аграрному секторі. Доцільність якісної підтримки розвитку підприємництва відповідає специфіці функціонування, створення та діяльності аграрного підприємства. В зв'язку з значною нестачею фінансових ресурсів у державному бюджеті створилась необхідність функціонування державної політики, яка зорієнтована на створення фінансово незалежного сільськогосподарського сектору економіки. Теперішній рівень сільського господарства досить далекий від фінансової незалежності, тому державна підтримка є необхідною і першочерговою. Перш за все державна підтримка мусить функціонувати на справедливому та рівноправному поділі коштів та джерел фінансування. Повинно бути встановлено, що продовольча безпека є також важливою як і охорона навколишнього середовища. [33]

Самою дієвою формою хазяйнування в сільській місцевості, вагомим способом рішення продовольчих, економічних і соціальних питань громади і сільських територій є розвиток підприємництва.